

СЛЗ № 14012 / 18.03.2026г.

Въззвание к-г. № 6 / 2026г.
Определен съд - докладчик
съдът Желюбава Атанасова
23.03.2026г.

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
176 - К1
19.03.2026г.

Уважаема г-жо Председател на Конституционния съд,

Моля да администрирате приложеното искане по чл.150 ал. 2 от Конституцията, отправено в рамките на н.о.х.д. № 7 982/25 по описа на СГС, 16 състав.

Конституционният съд е установил практика, при която очаква да бъде сезиран по реда на чл. 150 ал. 2 от Конституцията с искане от съд, което има реквизитите на искова молба. Но това искане е съдебен акт, който следва да се обективира в ЕИСС, а в тази система съдебните актове имат реквизити само на съдебни актове. И по-точно, липсва бланка на искане до Конституционен съд, която да отговаря на изискванията на Конституционния съд при взаимоотношенията му със сезиращите го органи.

Поради това, като компромисен вариант, наименованието „ОПРЕДЕЛЕНИЕ“ и диспозитива „ОПРЕДЕЛИ“ са задраскани, като вместо това е посочено онова наименование, на което Конституционния съд държи (чл. 149 ал. 1 т. 2 и чл. 150 ал. 2 от Конституцията визират естеството на изявлението, което се отправя до Конституционния съд, а не официалното му формално наименование).

Тези задрасквания и дописвания, надявам се, не лишават настоящия акт от качеството му на съдебен акт – доколкото точното наименование и начина на изписване на текста са по-скоро технически въпроси.

Оставам в готовност да отстраня недостатъците на искането, съобразно дадените указания.

С уважение:

Презседател:

Съд. засед. 1

2

ИСКАНЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ

гр. София

СОФИЙСКИ ГРАДСКИ СЪД, НО 16 СЪСТАВ, в публично заседание на тринадесети март през две хиляди двадесет и шеста година в следния състав:

Председател: Иво Юр. Хинов
Съдебни Николай Ал. Садовски
заседатели: Снежанка Ст. Кулева-Малеева

при участието на секретаря Анита Г. Георгиева в присъствието на прокурора Димитър Фр. Петров като разгледа докладваното от Иво Юр. Хинов Наказателно дело от общ характер № 20251100207982 по описа за 2025 година

Производството е по реда на чл. 150 ал. 2 от Конституцията.

1. Сезирацият съд е убеден, че разпоредби от Изборния кодекс, които отнемат избирателни права на лица, изтърпяващи наказание "лишаване от свобода", противоречат на Конституцията. Доколкото това отнемане е пряка и непосредствена последица от съдебния акт, който ще бъде постановен по настоящето дело, за да не се допусне нарушение на Конституцията, се налага отправяне на искане до Конституционния съд за установяване на конституционно несъответствие, което ще има за последица оставяне без приложение на противоконституционния закон.

Факти по главното дело

2. Софийска градска прокуратура е повдигнала обвинение против физическо лице, че на 27.05.2025 г. при управление на автобус от градския транспорт, е преминал през кръстовище на червен сигнал на светофара, като реализирал челен сблъсък с пресичащ през същото кръстовище лек автомобил, при което при непредпазливост причинил смъртта на водача на този автомобил, с което нарушил чл. 6 ал. 1, чл. 12 ал. 1 ЗДвП и чл. 37 ал. 7 т. 1 ППЗДвП, което представлява престъпление по чл. 343 ал. 3 б. „б“ във вр. с ал. 1 б. „в“ във вр. с чл. 342 ал. 1 пр. 3 НК.

3. Проведени са съдебното следствие, съдебните прения и е изслушана последната дума на подсъдимия.

4. При оттегляне на тайно съвещание съдът достигна до извод, че следва подсъдимият да бъде признат за виновен, като му се определи наказание от шест години и осем месеца "лишаване от свобода", което да изтърпи при строг режим.

5. При все това възникна въпрос относно конституционната съобразност на една пряка и непосредствена последица от изтърпяването на това наказание – а именно отнемането на изборителните права. Съдът прие, че автоматичното отнемане на изборителни права по силата на закона, без възможност съдът да извърши преценка дали това отнемане се налага, изцяло или частично, за целия срок на наказанието или за част от него, или пък въобще не се налага, противоречи на Конституцията.

6. Поради това съдът възобнови съдебното следствие и с настоящето определение, назовано „искане“, отправя искане до Конституционния съд да обяви конституционното несъответствие на разпоредбите от Изборния кодекс, които налагат автоматично отнемане на изборителни права при изтърпяване на наказание "лишаване от свобода".

Нормативна рамка

7. Конституция на Република България, обн. ДВ бр. 56/1991, последна редакция ДВ бр. 66/2024 – наричана „Конституцията“.

Чл. 5. (1) Конституцията е върховен закон и другите закони не могат да ѝ противоречат.

(2) Разпоредбите на Конституцията имат непосредствено действие.

(3) Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е било обявено от закона за престъпление към момента на извършването му.

(4) Международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат.

Чл. 10. Изборите, националните и местните референдуми се произвеждат въз основа на общо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване.

Чл. 31. ...

(5) На лишените от свобода се създават условия за осъществяване на основните им права, които не са ограничени от действието на присъдата.

Чл. 42. (1) Гражданите, навършили 18 години, с изключение на поставените под запрещение и изтърпяващите наказание лишаване от свобода, имат право да избират държавни и местни органи и да участват в допитвания до народа.

(2) Организацията и редът за произвеждане на избори и референдуми се определят със закон.

(3) Изборите за членове на Европейския парламент и участието на граждани на Европейския съюз в избори за местни органи се уреждат със закон.

Чл. 56. Всеки гражданин има право на защита, когато са нарушени или застрашени негови права или законни интереси. В държавните учреждения той може да се явява и със защитник.

Чл. 57. (1) Основните права на гражданите са неотменими.

Чл. 65. (1) За народен представител може да бъде избран български гражданин, който няма друго гражданство, навършил е 21 години, не е поставен под запрещение и не изтърпява наказание лишаване от свобода. За народен представител може да бъде избран български гражданин, който има и друго гражданство, когато е живял последните осемнадесет месеца в страната.

Чл. 93. (1) Президентът се избира пряко от изборителите за срок от пет години по ред, определен със закон.

(2) За президент може да бъде избран български гражданин по рождение, навършил

40 години, който няма друго гражданство, не е поставен под запрещение, не изтърпява наказание лишаване от свобода и е живял последните пет години в страната.

Чл. 122. (1) Гражданите и юридическите лица имат право на защита във всички стадии на процеса.

(2) Редът за упражняване правото на защита се определя със закон.

8. Изборен кодекс, обн. ДВ 19/2014, последна редакция ДВ бр. 23/2026

„Глава четвърта

СПИСЪЦИ

Раздел I

Избирателни списъци

Компетентен орган

Чл. 23. (1) Избирателните списъци се съставят от общинските администрации по населените места, в които се води регистър на населението, и се подписват от кмета на общината, съответно от кмета на кметството или от кметския наместник, и от секретаря на общината. В градовете с районно деление избирателните списъци се подписват от кмета и секретаря на района.

(2) Всеки избирател се вписва само в един избирателен списък.

Заличаване, вписване и дописване

Чл. 27. (1) От избирателните списъци се заличават имената на гражданите, които до изборния ден са загубили правото си да избират или са починали, както и имената на лицата, за които това изрично е предвидено в кодекса.

(2) Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" към Министерството на правосъдието предоставя на Главна дирекция "Гражданска регистрация и административно обслужване" в Министерството на регионалното развитие и благоустройството данни за лицата, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, за автоматизираното им заличаване от избирателните списъци. Информацията се предоставя съответно 55 и 15 дни преди изборния ден.

(3) В избирателните списъци се вписват, съответно дописват имената на гражданите, които имат право да гласуват, но са пропуснати, както и тези, за които е отпаднало основанието, на което са били заличени. Лицата, които са изтърпели наказание лишаване от свобода или не са вече под запрещение, или е отпаднало основанието, на което са били лишени от правото да избират в държава – членка на Европейския съюз, се вписват в избирателните списъци след представяне на съответен документ в общината или района, или кметството.

Раздел VII

Списък на заличените лица

Съдържание на списъка

Чл. 38. (1) Списъкът на заличените лица се изготвя по постоянния им адрес от Главна дирекция "Гражданска регистрация и административно обслужване" в Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

(2) Списъкът съдържа имената, единия граждански номер и основанието за заличаването на лицата, които:

1. са поставени под запрещение;
2. изтърпяват наказание лишаване от свобода, за които не предстои освобождаване до изборния ден;

Изключване от списъка на заличените лица преди изборния ден

Чл. 39. (1) Списъкът на заличените лица се публикува на интернет страницата на съответната община не по-късно от 10 дни преди изборния ден и съдържа имената на лицето, номера и адреса на избирателната секция. Всяко лице може да прави справка в списъка.

(2) Лице, което е вписано в списъка, но има право да гласува, може да поиска да се запознае с основанието за заличаване от избирателния списък и да поиска да бъде изключено от списъка на заличените лица с писмено заявление до кмета на общината, района, кметството или до кметския наместник или чрез електронно заявление през интернет страницата на съответната община, което се предава незабавно от общинската администрация на компетентния кмет на община, район, кметство или кметски наместник.

(3) Заявлението съдържа доказателства и документи, удостоверяващи правото на лицето да гласува.

(4) Кметът или кметският наместник разглежда заявлението незабавно и се произнася с мотивирано решение.

(5) Отказът за изключване от списъка по ал. 1 се съобщава на заявителя незабавно и може да се обжалва пред съответния административен съд в срок до 24 часа от съобщението. Съдът разглежда жалбата в открито заседание в срок до 24 часа от постъпването ѝ с призоваване на жалбоподателя и на кмета или кметския наместник. Решението на съда се обявява незабавно и не подлежи на обжалване.

(6) Въз основа на решението за изключване от списъка на заличените лица съответният избирател се вписва в избирателния списък от органите по чл. 23, ал. 1 до предаването на списъка на секционната избирателна комисия.

Глава петнадесета

ИЗБОРИ ЗА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ ЗА НАРОДНО СЪБРАНИЕ И ЗА ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Раздел I

Избирателно право. Принципи

Право да избират

Чл. 243. Право да избират народни представители имат българските граждани, които отговарят на условията на чл. 42, ал. 1 от Конституцията.

Право да бъдат избирани

Чл. 244. Право да бъдат избирани за народни представители имат българските граждани, които отговарят на условията на чл. 65, ал. 1 от Конституцията.

Глава шестнадесета ИЗБОРИ ЗА ПРЕЗИДЕНТ И ВИЦЕПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА

Раздел I Избирателно право. Принципи

Право да избират

Чл. 307. Право да избират президент и вицепрезидент на републиката имат българските граждани, които отговарят на условията на чл. 42, ал. 1 от Конституцията.

Право да бъдат избирани.

Чл. 308. Право да бъдат избирани за президент и вицепрезидент на републиката имат българските граждани, които отговарят на условията на чл. 93, ал. 2 от Конституцията.

Глава седемнадесета ИЗБОРИ ЗА ЧЛЕНОВЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ ОТ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Раздел I Избирателно право. Принципи

Право да избира

Чл. 350. (1) Право да избират членове на Европейския парламент от Република България имат българските граждани, които са навършили 18 години към изборния ден включително, живели са най-малко през последните три месеца в Република България или в друга държава – членка на Европейския съюз, не са поставени под запрещение и не изтърпяват наказание лишаване от свобода.

(2) Право да избират членове на Европейския парламент от Република България имат и всички граждани на друга държава – членка на Европейския съюз, които са навършили 18 години към изборния ден включително, не са поставени под запрещение, не изтърпяват наказание лишаване от свобода, имат статут на продължително или постоянно пребиваващи в Република България, живели са най-малко през последните три месеца в Република България или в друга държава – членка на Европейския съюз, и не са лишени от правото да избират в държавата членка, на която са граждани.

Право да бъдат избирани

Чл. 351. (1) Право да бъдат избирани за членове на Европейския парламент от Република България имат българските граждани, които са навършили 21 години към изборния ден включително, не са поставени под запрещение, не изтърпяват наказание лишаване от свобода, имат постоянен адрес в Република България и са живели най-малко през последните 6 месеца в Република България или в друга държава – членка на Европейския съюз.

(2) Право да бъдат избирани за членове на Европейския парламент от Република България имат и всички граждани на държава – членка на Европейския съюз, които са навършили 21 години към изборния ден включително, не са поставени под запрещение, не

изтърпяват наказание лишаване от свобода, не са лишени от правото да бъдат избирани в държавата членка, на която са граждани, имат статут на продължително или постоянно пребиваващи в Република България и са живели най-малко през последните 6 месеца в Република България или в друга държава – членка на Европейския съюз“.

Глава осемнадесета ИЗБОРИ ЗА ОБЩИНСКИ СЪВЕТНИЦИ И КМЕТОВЕ

Раздел I Избирателно право

Право да избират

Чл. 396. (1) Право да избират общински съветници и кметове имат българските граждани, които са навършили 18 години към изборния ден включително, не са поставени под запрещение, не изтърпяват наказание лишаване от свобода и са живели най-малко през последните 6 месеца в съответното населено място.

(2) Всеки гражданин на държава – членка на Европейския съюз, който не е български гражданин, има право да избира общински съветници и кметове, ако е навършил 18 години към изборния ден включително, не е поставен под запрещение, не изтърпява наказание лишаване от свобода, има статут на продължително или постоянно пребиваващ в Република България, живял е най-малко през последните 6 месеца в съответното населено място и не е лишен от правото да избира в държавата членка, на която е гражданин.

Право да бъдат избирани

Чл. 397. (1) Право да бъдат избирани за общински съветници и кметове имат българските граждани, които са навършили 18 години към изборния ден включително, не са поставени под запрещение, не изтърпяват наказание лишаване от свобода и са живели най-малко през последните 6 месеца в съответното населено място.

(2) Право да бъде избран за общински съветник има и всеки гражданин на държава – членка на Европейския съюз, който не е български гражданин, навършил е 18 години към изборния ден включително, не е поставен под запрещение, не изтърпява наказание лишаване от свобода, има статут на продължително или постоянно пребиваващ в Република България, живял е най-малко през последните 6 месеца в съответното населено място и не е лишен от правото да бъде избран в държавата членка, на която е гражданин“.

Мотиви по искането

9. Оспорените законови норми от Изборния кодекс имат едно и също съдържание – а именно отнемат избирателното право (в активното и пасивното му проявление, относно изборите за Народно събрание, за Президент, за Европейски парламент и за изборите за общински съветници и кметове) на лица, изтърпяващи наказание "лишаване от свобода". Нормите на чл. 350 ал. 1 и ал. 2, чл. 351 ал. 1 и ал. 2, чл. 396 ал. 1 и ал. 2, чл. 397 ал. 1 и ал. 2 от Изборния кодекс го отнемат пряко, с посочването, че лицата, които изтърпяват наказание "лишаване от свобода", са лишени от избирателни права. Нормите на чл. 27 ал. 2, чл. 38 ал. 2 т. 2 от Изборния кодекс го отнемат косвено, чрез заличаване от избирателните списъци на лицата, които изтърпяват наказанието "лишаване от свобода".

10. Това отнемане на избирателни права противоречи на Конституцията.

11. На първо място то противоречи на чл. 10, който установява „общо, равно и пряко избирателно право“ и на чл. 42 ал. 1, който установява активно избирателно право на всички граждани. То противоречи и на чл. 57 ал. 1, съобразно който избирателното право, доколкото представлява основно право, е неотменимо.

12. На второ място то противоречи на чл. 56 и чл. 122 ал. 1, доколкото се реализира

по автоматичен начин след привеждане в изпълнение на наказанието "лишаване от свобода", без преди това да е имало възможност да се упражни каквато и да е защита против това отнемане. Тук следва да се посочи, че то противоречи и на чл. 31 ал. 5, доколкото присъдата, с която се налага наказание "лишаване от свобода", не постановява отнемане на избирателни права. Това отнемане не е резултат от конкретно властническо изявление в съдебен акт, постановено при всички гаранции за правото на защита, които са присъщи на съдебния процес (липсва диспозитив за отнемане на избирателни права), а е резултат на прякото действие на оспорените законови разпоредби, които отчитат фактическо обстоятелство (започване на изтърпяване на наказанието "лишаване от свобода") – вж. т. 39 по-долу.

13. Съдебната защита, осъществена в рамките на наказателното производство, завършило с постановяване на осъдителен съдебен акт и налагане на наказание "лишаване от свобода", е качествено различна от защитата, която може да се получи при угрозата за отнемане на избирателни права. В действителност застрашеността на това право (чл. 56 дава защита и при застрашени права) е обективен факт още към момента, в който прокурорът направи искане за осъждане, което може да доведе до налагане на ефективно наказание "лишаване от свобода" – но при все това в нито един момент от развитието на наказателния процес това отнемане на избирателни права не е предмет на делото. То не се обсъжда от страните, не се постановява от съда, не подлежи на последващ съдебен контрол.

14. След като отнемането на избирателни права е автоматична последица от изтърпяване на наказанието „лишаването от свобода“, но също така е качествено различно третиране на осъдения, то защитата срещу налагането на такова наказание не е достатъчна. Напротив, дължи се самостоятелна защита при угрозата за отнемане на избирателни права. Не съществуват пречки да се установи, предвид естеството на деянието и на дееча, че определено лице, макар и осъдено на ефективно наказание "лишаване от свобода", може да продължи да осъществява всички или част от своите избирателни права.

15. Отнемането на избирателни права не е наказание по смисъла на чл. 37 НК и поради това осъденото лице не разполага с никакви правни средства за защита против него. Това противоречи на чл. 56 и чл. 122 ал. 1 от Конституцията.

Относно чл. 42 ал. 1 от Конституцията, в частта: „изтърпяващите наказание лишаване от свобода“; чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 в частта: „не изтърпява наказание лишаване от свобода“.

17. На пръв поглед тези разпоредби създава конституционно основание за оспорените законови разпоредби. Това е само на пръв поглед. В действителност това не е така. Те нямат такова съдържание; евентуално, ако се окаже, че имат такова съдържание, тази част от конституционните норми не се прилага. Тези две хипотези следва да се разгледат поотделно:

Относно действителното съдържание на ограничаване на избирателното право, в активното и пасивното му проявление, по чл. 42 ал. 1, чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 от Конституцията:

18. При буквалното и изолирано тълкуване на тези норми, те несъмнено предвиждат отнемане на избирателните права на лицата, изтърпяващи наказание "лишаване от свобода". При все това, за да се изясни действителният смисъл на един конституционен текст, е нужно да се пристъпи и към систематичното му тълкуване, като се отчитат и другите конституционни текстове, регулиращи същия правен проблем.

19. При съпоставката с останалите норми от Конституцията, а именно чл. 10, който гарантира изборителното право на всеки един български гражданин; а също така и на чл. 31 ал. 5, който забранява отнемане на основни права извън действието на присъдата; а също така и основополагащото право на защита, по чл. 56 и чл. 122 ал. 1, се достига до извода, че чл. 42 ал. 1, в частта: „изтърпяващите наказание лишаване от свобода“, респективно чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 в частта: „не изтърпява наказание лишаване от свобода“, предоставят възможност на законодателя да предвиди отнемане на изборителни права на лицата, които изтърпяват това наказание, което следва да стане само въз основа на съдебен акт, постановяващ ясно и изрично това отнемане, като този съдебен акт се постанови след процедура, при която е било спазено правото на защита на лицето, чийто изборителни права се отнемат.

20. Следователно нормите на чл. 42 ал. 1, чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 от Конституцията създават правна възможност за отнемане на изборителни права на лица, които изтърпяват наказание "лишаване от свобода", но това следва да стане въз основа на индивидуален съдебен акт, при спазване на правото на защита.

Относно оставянето без приложение на чл. 42 ал. 1 в частта: „изтърпяващите наказание лишаване от свобода“ и на чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 в частта: „не изтърпява наказание лишаване от свобода“:

21. Възможно е да се приеме, че тези норми следва да се тълкуват само буквално и само изолирано; при това положение е несъмнено, че те нямат правно приложение. Това е несъмнено на основание чл. 5 ал. 4 във вр. с ал. 2 от Конституцията – доколкото противоречат на чл. 3 от Протокол № 1 към ЕКПЧ.

22. С Определение № 8/18.10.2022 г. по к.д. № 15/22 Конституционният съд ясно посочи, че нормата на чл. 42 ал. 1 от Конституцията, предвид две осъдителни решения на Съда по ЕКПЧ, противоречи на ЕКПЧ. Посочи, че се налагат законодателни промени, доколкото не е възможно конформено □ тълкуване. А това означава промяна на Конституцията:

„За България, предвид посочените по-горе решения на ЕСПЧ в настоящия случай, обща мярка е предприемането на необходимите промени в националния правен ред“.

„Конституционноправен способ за преодоляване на евентуално противоречие между конституционна разпоредба и разпоредба от един ратифициран, обнародван и влязъл в сила международен договор, който става част от обективното право на страната, е изменение на Конституцията по установения за това ред“.

23. Такава промяна не е реализирана, вкл. при мащабните промени с ДВ бр. 106/23. Междувременно бе постановено още едно решение на Съда по ЕКПЧ, с което за пореден път се установява нарушение на чл. 3 от Протокол 1 към ЕКПЧ - *Tingarov and others v. Bulgaria*, Решение от 10.10.2023 г., дело № 42286/21, ECLI:CE:ECNR:2023:1010JUD004228621.

24. След като за Конституционният съд е несъмнено, че чл. 42 ал. 1 от Конституцията противоречи на ЕКПЧ, а също така, че тази разпоредба не може да се тълкува конформено с ЕКПЧ:

„Разпоредбата на чл. 42, ал. 1 от Конституцията, чието тълкуване се иска, има само един възможен прочит“ (както се посочва в Определение № 8/18.10.2022 г. по к.д. № 15/22)

и ако евентуално поддържа тази невъзможност дори и при систематичното тълкуване на разпоредба, то възниква въпрос за приложението на чл. 5 ал. 4 от Конституцията.

25. Това по своето естество е въпрос за приоритет между Конституцията и ЕКПЧ. И по-конкретно – дали следва да бъде запазено правното действие на конституционна разпоредба, която противоречи на ЕКПЧ и това противоречие не може да бъде отстранено

чрез съответстващото □ тълкуване?

26. Най-напред следва да се установи кой от тези два нормативни акта има предимство пред другия. Несъмнено, от гледна точка на правото по ЕКПЧ, тази Конвенция има предимство пред националното право, вкл. пред национална Конституция. Несъмнено, от гледна точка на чл. 5 ал. 4 от Конституцията, ЕКПЧ има предимство пред вътрешното право. А също така е несъмнено, че Конституцията е част от вътрешното право. Следователно, и според двата нормативни акта, ЕКПЧ има предимство пред Конституцията.

27. Също така несъмнено, че и според Конституционния съд ЕКПЧ има предимство пред Конституцията. Поне до този извод може да се достигне, след като в Определение № 8/18.10.2022 г. по к.д. № 15/22 Конституционният съд констатира противоречие на чл. 42 ал. 1 от Конституцията с ЕКПЧ и достига до извод, че конституционната норма следва да се измени, за да се бъде преодоляно това противоречие (т. 22 по-горе).

28. При това положение, след като е несъмнено, вкл. за самия Конституционен съд, че ЕКПЧ има предимство пред Конституцията, като това е валидно и относно предимството на чл. 3 от Протокол № 1 към ЕКПЧ, както е тълкуван от Съда по ЕКПЧ, пред чл. 42 ал. 1 от Конституцията, както е тълкуван досега от Конституционния съд, то следва да се даде отговор на въпроса: дали може да запази своето регулативно действие разпоредба от Конституцията, която противоречи на ЕКПЧ? Казано с други думи – предимството на ЕКПЧ пред Конституцията може ли да доведе до приложение на конституционна норма, която противоречи на ЕКПЧ?

29. Чл. 5 ал. 4 изр. 2 от Конституцията дава отрицателен отговор. Съобразно тази разпоредба ЕКПЧ „има предимство“. Това означава, че се прилага съответната норма от ЕКПЧ, а не тази от Конституцията, ако не е възможно конституционната норма да се тълкува така, че противоречието да бъде отстранено.

30. Нормата на чл. 5 ал. 4 следва да бъде разбрана в светлината на чл. 5 ал. 2 – а именно, че разпоредбите на Конституцията имат непосредствено действие. Това означава, че не е нужно да се чака решение на законодателя да промени Конституцията, за да бъде отстранено противоречието □ с ЕКПЧ. Предимството, предвиждано в чл. 5 ал. 4 изр. 2, по силата на ал. 2 проявява своето действие пряко и незабавно, без нужда от опосредяване.

31. Отново следва да се посочи, че съответстващото тълкуване е първата проявна форма на предимството по чл. 5 ал. 4 изр. 2 на ЕКПЧ над националното право, вкл. над Конституцията (Конституционният съд изрично признава това предимство в Определение № 8/18.10.2022 г. по к.д. № 15/22); за тази цел е нужно да се ползват всички способности за тълкуване, обичайно ползвани за разкриване на действителния смисъл на правна разпоредба, а не само изолирано буквално тълкуване; само ако това съответстващо тълкуване обективно не е възможно, се прилага втората проявна форма – а именно преустановяване на регулативния ефект на конституционната норма, противоречаща на ЕКПЧ.

32. Не е възможно да се твърди, че е спазена нормата на чл. 5 ал. 4 изр. 2 от Конституцията, ако се признава регулативното действие на чл. 42 ал. 1 от Конституцията, в частта „... изтърпяващите наказание лишаване от свобода...“ и се чака бъдеща промяна на Конституцията. След като Конституционният съд вече е приел, че чл. 42 ал. 1 от Конституцията противоречи на ЕКПЧ и поради това противоречие тя следва да бъде изменена, то ще отрече предимството на ЕКПЧ, ако признае регулативното действие на тази конституционна правна норма. А ако Конституционният съд отрече предимството на ЕКПЧ, това ще доведе не само до нарушение на ЕКПЧ, но и чл. 5 ал. 4 изр. 2 във вр. с ал. 2 от Конституцията.

33. Въз основа на тези доводи следва изводът, че чл. 42 ал. 1 от Конституцията, в частта „изтърпяващите наказание лишаване от свобода“, ако не е възможно да бъде тълкуван

така, че да е съответен на чл. 3 от Протокол № 1 към ЕКПЧ, следва да бъде оставен без приложение. Същите аргументи са относими и към чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 в частта: „не изтърпява наказание лишаване от свобода“, независимо че все още Конституционният съд не е признал официално, че и те са в противоречие с чл. 3 от Протокол № 1 към ЕКПЧ.

34. Следователно разпоредбите чл. 42 ал. 1, чл. 65 ал. 1 и чл. 93 ал. 2 от Конституцията не създават конституционно основание за съществуването на оспорените законови норми.

Правният интерес за искането

35. Относно това дали оспорените законови норми са приложимо право по главното дело.

36. Видно от изложеното в т. 4 – 5 по-горе, правният проблем, поради който е отправено настоящето искане, възникна след като съдебният състав стигна до извод за необходимост от определянето на наказание от шест години и осем месеца "лишаване от свобода", което следва да бъде реално изтърпяно.

37. Сезирацията съд единствено определя наказанието "лишаване от свобода" – но не постановява никакъв съдебен акт относно отнемане на избирателни права. От това, обаче, не може да се достигне до извод, че искането не касае приложимо право. Това е така, доколкото отнемането на избирателни права е автоматична последица от изтърпяването на това наказание.

38. Видно от чл. 27 ал. 2 и чл. 38 ал. 2 т. 2 от Изборния кодекс, в момента, в който осъденото лице започне да изтърпява наложеното му наказание "лишаване от свобода", това лице автоматично се заличава от списъка на лицата, които имат право да гласуват и се вписва в списъка на лицата, които нямат право да гласуват. Това става „автоматизирано“ – т.е. без човешка намеса, без никаква преценка. Следователно отнемането на избирателните права е автоматична и неопосредена последица от изтърпяването на наказанието "лишаване от свобода".

39. А това означава, че когато съдът определя наказание "лишаване от свобода", то в една и съща степен като последица на този негов акт е както изпълнението на това наказание, така и отнемането на избирателните права на осъдения.

40. Поради това оспорените законови норми са приложимо право по главното дело.

41. Възможно е становището, че тези законови норми не са приложимо право само поради това, че намират автоматично приложение, без да е нужен съдебен акт. Именно тази особеност е основание те да се обявят за конституционно несъответни; следователно това е въпрос по същество, а не за допустимост. Важното е, че те се прилагат автоматично след съдебния акт – независимо че този съдебен акт не ги предвижда.

42. Възможно е становището, че тези законови норми могат да бъдат приложимо право само пред административния съд, пред който се оспорва изключването от избирателния списък – чл. 39 ал. 5 от Изборния кодекс. Тук следва да се припомни, че чл. 56 от Конституцията дава защита и при застрашени, а не само при нарушени права; а именно въз основа на акта на сезирация съд за налагане на ефективно наказание "лишаване от свобода" избирателните права ще бъдат застрашени. Нарушението ще настъпи автоматично с изтърпяването на наказанието "лишаване от свобода".

43. А също така следва да се припомни, че ефективната защита предполага предотвратяване на нарушение на Конституцията, в резултат на прилагане на конституционно несъответен закон, а не предприемане на действия по установяване на това конституционно несъответствие едва след като конституционно защитеното право бъде нарушено.

44. Отделно от това е съмнително дали поначало съд, сезиран по чл. 39 ал. 5 от Изборния кодекс, който след това е сезирал Конституционния съд на основание чл. 150 ал. 2 от Конституцията, е възможно да получи произнасяне по същество. Това произнасяне отнема технологично време, което изключва произнасяне преди провеждането на съответните избори. А това ще означава прекратяване на главното дело поради липса на правен интерес – и оттук липса на правомощие на Конституционния съд да се произнесе.

45. На последно място, в чисто практически аспект, наказанието от шест години и осем месеца "лишаване от свобода", което сезирацията съд ще наложи на подсъдимия, е достатъчно продължително, поради което ще обхване всички възможни избори, предвидени в Изборния кодекс. Поради това и в този аспект искането не касае хипотетичен въпрос.

Относно приложното поле на правото на Съюза

46. Фактите по главното дело не попадат в приложното поле на правото на Съюза. То не регулира въпросите, които възникват при настъпване на смърт при ПТП. И по-специално е извън неговия обхват естеството на правните последици от признаване на вина и налагане наказание – независимо дали тези последици са изрично посочени в съдебния акт (напр. наказание "лишаване от свобода" и наказание „лишаване от право да се управлява ПТП, приложими по настоящето дело) или са автоматична последица от привеждане в изпълнение на наложеното наказание "лишаване от свобода" (както е относно отнемане на избирателни права).

47. За сметка на това правото на Съюза регулира въпроса за упражняване на правото на глас. В действителност изборните права са посочени в основополагащите учредителни договори – чл. 10 пар. 2, пар. 3; чл. 14 пар. 3; чл. 22 пар. 1 и пар. 2; чл. 223 ДЕС и чл. 20 пар. 2 б. „б“ ДФЕС, а също така в Хартата – чл. 39 и чл. 40. Те установяват право на всеки гражданин на Съюза да упражнява активното и пасивното си избирателно право относно изборите за Европейски парламент и относно местните избори. Ако съответния гражданин на Съюза не пребивава в своята национална държава, а в друга държава членка, именно в нея – при определени условия – може да упражни тези си права.

48. Държавите членки с тези разпоредби си поставят две цели – първата е да признаят избирателни права на всеки гражданин на Съюза и втората е да предотвратят дискриминация на основание национално гражданство, като гарантират упражняването на тези избирателни права от гражданин на една държава членка, който постоянно пребивава в друга държава членка, при същите условия, като националните граждани във втората държава членка.

49. Именно в този смисъл е вторичното законодателство - Директива 93/109/ЕО на Съвета от 06.12.1993 г. за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в Европейски парламент от граждани на Съюза, пребиваващи в държава-членка, на която не са граждани, ОВ L 329, 30.12.1993, р. 34–38, изменена с Директива 2013/1/ЕС на Съвета от 20.12.2012 година за изменение на Директива 93/109/ЕО по отношение на някои от условията и реда за упражняване на правото на граждани на Съюза, пребиваващи в държава членка, на която не са граждани, да бъдат избирани в избори за Европейски парламент, ОВ L 26, 26.1.2013, р. 27–29 (съобр. 6, съобр. 7, съобр. 10, чл. 1, чл. 3-4, чл. 6-11), както и Директива 94/80/ЕО на Съвета от 19.12.1994 година за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в общински избори от гражданите на Съюза, пребиваващи в държава-членка, на която не са граждани,

ОJ L 368, 31.12.1994, р. 38–47, изменена с Директива 96/30/ЕО на Съвета от 13 май 1996 година за изменение на Директива 94/80/ЕО, за определяне на подробните условия, при които гражданите на Съюза, пребиваващи в държава-членка, чиито граждани не са, упражняват правото си да избират и да бъдат избирани по време на общински избори, ОВ L 122, 22.5.1996, р. 14–14 и Директива 2006/106/ЕО на Съвета от 20 ноември 2006 година за адаптиране на Директива 94/80/ЕО за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в общински избори от гражданите на Съюза, пребиваващи в държава-членка, на която не са граждани поради присъединяването на България и Румъния, ОВ L 363, 20.12.2006, р. 409–410 (чл. 1, чл. 3, чл. 5, чл. 8, чл. 10-11), Акта за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори, приложен към Решение 76/787/ЕОВС, ЕИО, Евратом на Съвета от 20 септември 1976 г., ОВ L 278 от 08.10.1976 г., Изменен с Решение на Съвета 2002/772/ЕС, Евратом от 25 юни 2002 и 23 септември 2002, ОВ L 283, 21.10.2002 и Решение на Съвета 2018/994 ЕС, Евратом от 13 юли 2018 (чл. 1, чл. 7).

50. Но нито учредителните договори, нито Хартата, нито вторичните законодателни актове не регулират условията, при които е възможно инцидентно да се ограничи упражняването на активното и пасивното изборително право, въз основа на обстоятелство, което не е свързано със защита на ценностите, намиращи се в основата на Съюза.

51. А в основата на тези ценности е на първо място съществуването на изборително право и на второ място забрана за дискриминация по критерий национално гражданство. Поради това всяко едно национално законодателство, което по принцип предвижда изборителни права (и създава адекватни възможности за упражняването им), може – без да навлиза в сферата на компетентност на Съюза – да предвижда инцидентни ограничения, стига основанията за тях да са еднакво приложими за собствени и чужди национални граждани, пребиваващи на нейна територия.

52. Това е видно от чл. 22 пар. 1 и пар. 2 ДЕС и чл. 20 пар. 2 б. „б“ ДФЕС, чл. 39 пар. 1, чл. 40 от Хартата: „...при същите условия както и гражданите на тази държава“. Именно в този аспект са приети и Директива 93/109 и Директива 94/80; това е видно още от наименованието на тези Директиви, поради което не е нужно да се цитират разпоредбите им (относимите разпоредби са посочени в т. 49, в скоби след съответния акт).

53. На последно място трябва да се цитира чл. 7 от Акта за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори...:

Член 7 пар. 1: „Съобразно разпоредбите на този Акт, изборните процедури следва да се осъществяват във всяка държава члена съобразно националните □ разпоредби“.

Чл. 7 пар. 2: „Тези национални разпоредби, които може, ако е подходящо, да вземат предвид специфичната ситуация в държавата членка, не следва да засягат по съществен начин пропорционалното естество на изборителната система“.

54. Тези разпоредби предоставят широка свобода на автономност на държавите членки при формулиране на общите изборителни правила, като дори да допускат отклонения от принципа за пропорционалност при отчитане на изборните резултати при изборите за Европейски парламент. Следователно е в пълно тяхно съответствие национално правило, при което определена категория физически лица – а именно изтърпяващи наказание "лишаване от свобода" – са лишени от изборителни правила, след като се касае за инцидентно изключение, еднакво приложимо и за национални граждани, и за граждани на друга държава членка.

55. Макар и този Акт да се отнася само до един вид избори, с аргумент за по-силното

основание следва изводът, че и за останалите избори (общински, частично попадащи в приложното поле на правото на Съюза правото на Съюза не поставя никакви пречки за съществуването на оспорените в настоящето искане законови разпоредби. С още по-голямо основание това е така относно чисто националните избори – парламентарни, президентски, референдуми и други. За тях правото на Съюза поначало не намира приложение.

56. Следва изводът, че правото на Съюза не регулира поставеният в настоящето искане правен проблем. Той, обаче, е верен само относно конкретното настоящо дело – което поначало не засяга правен проблем, попадащ в приложното му поле – а именно носене на наказателна отговорност за пътно-транспортно произшествие.

57. Ако евентуално се касае за такъв правен проблем, който попада в приложното му поле – напр. определяне на „ефективни, съразмерни и възпиращи наказания“ – чл. 7 пар. 1 от Директива 2017/1371, а също така евентуално се приеме, че автоматичната последица от изтърпяване на наказанието "лишаване от свобода", под формата на лишаване от изборителни права, представлява вид наказание, съобразно автономното тълкуване, което Съдът прави, то – поне според сезиращия съд – правото на Съюза ще намери приложение. По настоящето дело, обаче, тези условия не са налице.

58. Поради това Конституционният съд няма основание да отклони настоящето искане с довод, че сезиращият съд, изправен пред възможност за избор – дали да предостави на българският Конституционен съд или на Съда на Съюза предимството да се произнесе по определен правен проблем, с което реално да приложи принципа за върховенство и непосредствено действие на Конституцията или пък съответно принципа за предимство на съюзното право над националното – е предпочел да даде предпочитание на българската Конституция.

Воден от горното

ОПРЕДЕЛИ:

Презс.
Съз.Зас. 1/2
2

ОТПРАВЯ на основание чл. 150 ал. 2 от Конституцията искане до Конституционния съд да установи несъвместимост между чл. 27 ал. 2, чл. 38 ал. 2 т. 2, както и думите „...не изтърпяват наказание лишаване от свобода“ в чл. 350 ал. 1 и ал. 2, чл. 351 ал. 1 и ал. 2, чл. 396 ал. 1 и ал. 2, чл. 397 ал. 1 и ал. 2 от Изборния кодекс и чл. 5 ал. 4 във вр. с ал. 2, чл. 10, чл. 31 ал. 5, чл. 56, чл. 57 ал. 1 и чл. 122 ал. 1 от Конституцията.

Спира производството по делото.

Искането (определението) е окончателно.

Председател: _____

Заседатели:

1. _____

2. _____